

tam domača jezika drugači ne mogla poravnati. Da se nemški jezik — vendar se ogiblje besede ter govori le o deržavnem jeziku — kjer koli mogoče šopiri v gornji gimnazii kot edini jezik, to se samo po sebi razume.

Toda pustimo te muhe; dokler bodo ostale sedanje zadeve politične, ni nam pomoči; ko se pa enkrat glavno pitanje o centralizaciji določi, bodo si autonomne dežele brez vseh hiperborejskih sanjarij in hipotez pomagati znale. Dokler pa tega ni, ne bo nas vse to zaslepilo do take nejasnosti, da ne bi volka ne zasledila v prijaznem jagnečjem obličji.

Slovstvene reči.

Nekaj o slovenskem berilu.

Več kot leto časa je preteklo, kar nas je razveselil „Glasnik“ z naznanilom, da pride kmali na svetlo berilo za 8. gimnazijalni razred. Al še sedaj ni ne sluha ne duha o njem. Kaj ga zadržuje, pač ne vemo. Naj nam je dovoljeno, prijazno besedico spregovoriti o tem. Ali morda težavno delo in zloga čisto novih spisov? ali uredovanje in zbira preobilne tvarine zadržuje delo? Ne to, ne uno po naših mislih. Ako bi bilo prvo, je ta pot napačna in delo nepotrebno prizadevanje, kajti berilo nima tega namena, da bi nekteri učeni posebne članke spisovali; berilo naj le podá mladini to, kar narod že ima; naj pové, koliko ima in v kaki obliki. Pa tudi drugo ne more zagovarjati tako dolgega zadržka; saj slovenska literatura ni tako obširna, da bi ne bilo mogoče je urediti, pa tudi ne tako borna, da bi ne bilo moč dostojnih reči nabrati. Z literaturo nismo ravno tako na slabem, kakor nam trobijo vedno naši zoperniki, ki je ne poznajo. Ko bi drugega ne bilo nič, imamo vendar le naše ljube „Novice.“ V tej reči je karakteristično to, da je slovenski narod, kot poljedelno narodce, ravno po poljedelskem organu za duševno izobraženje največ dobil. Ko bi se pobrali vsi važni spisi, prozaični in poetični, ki so raztreseni po „Novicah“, bi jih bila pač lepa skladovnica, bi pa nazadnje morda tudi merzoustni Issleib spoznal, da tisti „stückchen papier“ ni majhen in prazen.

S tem nismo v zadregi, da bi ne imeli tvarine; porabimo to, kar imamo, ne pa nalašč za berilo novih spisov delati, vsaj ne vseh. In ravno v tem obziru nas skerbí, kakošne oblike, notranje in unanje, bo novo berilo. Ako bi imelo biti tako, kakoršno je za sedmi razred, naj le še malo počaka, da bolj dozori.

Kar se tiče nabire za berilo, se ne smemo ravnati po nemških berilih. Razmere nemške literature in slovenske so različne. Nemci čupajo veršice, mi imamo prilivati koreninam. Tudi moramo od sedanje postave nekoliko odstopiti — pro rerum ratione. Sedanji Organisations-Entwurf ukaže, da se nima literatura razkladati, ampak le izverstni spisi prebirati, razlagati, ter tako okus čistiti. To je prav za nemščino, ker nemška literatura je preobširna, in res zgubil bi se človek v gošavi vseh tistih sistemov raznih šol. S slovenščino je drugače. Slovenska literatura ni tako obširna, in ne tako razcepljena, pa je tudi še nimamo na historični podlagi osnovane, kakoršnih imajo Nemci na kupe, da si človek lahko pomaga, česar potrebuje.

Za Slovence bi bilo želeti, da bi prišla sčasoma na svetlo knjiga, v kateri je osnovana ob kratkem zgodovina našega naroda in naše literature. Literaturna zgodovina bi se razdelila v celotne dōbe. Pri vsaki dōbi bi se razložila osoda prednosti ali pomanjkljivosti dotične dōbe; bi se navedli važni spisi tiste dōbe v izvirni obliki ali v originalu, ker le tako je mogoče spresoditi, koliko slovstvo napreduje.

Taka osnova je potrebna v dvojnem obziru. Pervič si mora v dolžnost šteti vsak verl domorodec, vsak omikan Slovenec, poznati osodo svoje matere, nje napredovanje in oviranje v omiki. Toraj pa tudi po pravici tirjati smemo od

učenca, ki zapusti gimnazijo, da slovensko literaturo vsaj po večem pozná, kajti le tako je mogoče, da se budi zavednost naroda in zavednost samega sebe, da se dela naprej, ker vedno pričenjati ni napredek.

Iz tega izvira druga potreba take osnove in nabire izverstnih spisov — namreč za šolo. Našo mladino z literaturo soznati, je treba bolj priročno storiti. Imamo veliko dragocenih zakladov, pa so rastreseni po „Novicah“ in drugih knjigah. Da bi dijak vse zvezke „Novic“ imel, kdo bo to terjal? Ako pa se napravi sposobna nabira in zraven pové, kje ima tega ali unega iskati, bo to spodbudilo marsiktere dalje iskati in iz lastne pridnosti bo preiskoval, sicer pa veljala stara beseda: ignoti nulla cupido. Res škoda, da bi dragoceni zakladi brezplodni ležali. Drugače je s knjigami, ki ožje omenjene predmete hranijo, na pr. Toman-ove pesmi in druge, kjer so enolične reči bolj vkupej.

Da je taka nabira potrebna, mi bo potrdil vsaki, kdor vé, kaj se pravi z mladino opraviti imeti. Če hočeš, da se ti mladež pravega duha navzame, mora imeti mladež tvarino pred sabo, jo večkrat čitati, sém ter tje premišljevat. Tako pa, če postavim, učitelj tudi najvažnišo reč le pridava, ali jo brati dá, bo le malokdaj kaj pridal opravil. Pridejo ovire vsake verste; včasih ni vseh v šoli, včasih so res tako obloženi z družimi rečmi, da ni moč obračati resnobne pozornosti na reči, katerih važnost človek večkrat le prepozno spozná. Sam na svoje ušesa sem večkrat slišal: jez, da bi bil Metelko-ta raje in pazniše poslušal. Tako mladina važne reči dostikrat prezre in če ni knjige pripravne zato, je zamujeno za vselej. — Ja pa tudi še to, da je za slovenščino premalo časa odločenega, tako da človek sam ne vé, kaj bi počel z dvema pičlima urama; bi jih li obrnil za literaturo, ali za gramatično razlaganje, ali za naloge (vsaka naloga vzame najmanj dve uri, to je celi teden) ali za staroslovenščino, ki je nepogojno potrebna. — Dalje uči skušnja tudi to, da niso učenci vsakega leta enaki; nektera šola je dobra, nektera slaba, za puble učence nabirati sém ter tje raztrešenih reči je brezplodno prizadevanje, ki učitelju veselje kalí, ker že naprej vé, da uspeha ne bo. Ko bi pa imeli pripravno berilo, bi učitelj lahko zbral, kar je učencom najbolj primerjeno in potrebno. — Vsi narodi imajo take osnove, zakaj ne Slovenci?

Iz teh uzrokov podamo v presojo načert za berilo, kakor menim po lastni skušnji, da bi moralo biti osnovano berilo, ako hočemo, da bi se mladina slovenščine z uspehom učila. (Kon. prih.)

Ogled po svetu.

Angleška država šteje 24 milijonov in 273.000 prebivavcov, in med temi 3 milijone in 900.000 siromakov, — po tem takem je tedaj vsaki šesti človek siromak. — Nemčija ima 680.000 siromakov, tedaj je vsaki 20ti siromak. — Avstrijsko cesarstvo ima čez 32 milijonov duš, pa 1 milijon in 320.000 siromakov, tedaj je vsaki 23ti. — Španjolsko šteje 13 milijonov in 906.000 duš, med kterimi je 450.000 siromakov ali med 30 eden. — Francozov je 32 milijonov, siromakov pa 1 milijon in 610.000 ali vsaki 30ti. — Na Laškem je med 19 milijonov in 44.000 prebivavcov 750.000 siromakov, tedaj je vsaki 25ti siromak. — Prusko ima 17 milijonov in 700.000 stanovavcov, siromakov pa 425.000, tedaj izmed 30 eden. — Rusko carstvo v Evropi šteje 52 milijonov in 500.000 duš, med kterimi je 525.000 siromakov, tedaj med 100 le eden. — Švajca ima 1 milijon in 724.000 duš pa 17.000 siromakov, tedaj je skor vsak 20ti siromak.

Slovensko slovstvo.

„Drobtinice“ za leto 1861. XV. letnik. Izdalo vodstvo Lavantinskega semenišča. V Marburgu natisnil E. Janžič